

taya konulacağı metinlerdir. Seval Şahin'in bu çalışması da farklı bir okuma deneyimi sunması açısından dikkate değerdir.

Kaynaklar

Şahin, Seval, *Talih, Tesadüf ve İrade – Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romancılığı Üzerine Düşünceler*, İletişim Yayınları, İstanbul 2019.

Şahin, Seval, "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Hikâye ve Romanlarında Oyun", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, 2005.

ORDA BİR EV VAR UZAKTA

Kader Dede

Orda Bir Ev Var Uzakta, Reşide Gürses'in ilk hikâye kitabı. Kitapta sekiz hikâye bulunuyor ve bu hikâyelerin hemen hepsi günümüz toplumunda neredeyse yok olmayla yüz yüze gelen, doğayı da modern dünyanın karmaşası içinde sikişen insanı da yeniden görmeye, belirginleştirmeye, hatta belki de insan ve insanlık adına yitirilmiş olanı aramaya çağırıyor bizi. Üstelik öyle dolambaçlı yollardan geçmiyor Reşide Gürses; tam bir hikâyeci edasıyla tasannuya kaçmadan, sanatsal dili bir tarafa bırakmadan, hikâye dilinin kendine özgü yalınlığı ve parlaklığı ile içimizde ne vakittir solgunlaşmaya başlayan ince duyguları yerinden oynatıyor, kımldıyor, canlandırıyor ve gönül pencere-mizde küçük, yeni bir dünya açıyor. Yazar daha baştan, hikâyelere giriş yapmadan önce günümüz insanının ortak sorunu hâline gelen fiziksel yakınlıkların mecburi kılınışıyla doğru orantılı şekilde yükselen zihinsel ve ruhsal uzaklıkları; en yakınların dahi birer yabancıya dönüşmesini ve nesnelere gibi insanların da genel geçer, ilişkilerin kısa ömürlü hâle gelişinin bir parçası oluşunu kaleme almış. İnsan ile haya-

tın güneşli yüzü arasındaki perdenin kalkmasını; hırs ve tamaha "Dur!" demenin mümkün olduğu zamanlara, belki bir zamanlar var olan ama artık çok uzaklarda kalan bir dünyanın nostaljisine bağlanmış. Ardından doğan güneş ile "zaman gökkuşağından yansıyan berceste hayatlar"a keyifli bir yolculuk başlatmıştır.

İlk hikâye, kitaba da adını veren “Orda Bir Ev Var, Uzakta!”; neredeyse geriye kalan yedi hikâyenin felsefesine giriş gibi. İnsan ile doğa arasına giren yapaylık, içimizdeki kötücül duyguları tetiklemiş; o duygular, insanın kendini bile tanıyamayacağı noktalara sürüklemiştir. İnsanların gözlerindeki renkleri çalan, o karanlık perdeyi yaşam ile arasına sokan şüphesiz hırs ve tamah duygularıdır. Yaşam körlüğü ancak bu duyguların varlığı ile mümkün kılınmıştır. Bir de evler vardır bu yaşamın içerisinde; sahiplerinin ruhları ile dolup taşan evler... Ev ile insan arasındaki bu ruh birliği, Münevver Hanım’ın yaşamında gözler önüne serilmiştir. Görkemli evi, diğerleri arasında nasıl parıldıyor, tüm canlılara nefes alma imkânı sunuyor ve dinlendiriyorsa Münevver Hanım da tatlı dili ile aynı dinginliği, huzuru sağlıyor. Eşinin ölümü ile hayat çatısı altında tek başına kalmış, en sağlam dayanağı göçmüş ve çatının tüm yükü onun omuzlarına binmiştir. Münevver Hanım’ın bahçesindeki çeşmeden su içen çocukların şen şakrak sesleri duyulur; mor salkımların, hanımelielerin kokuları derin bir nefes ile ciğerlere dolar. Onun bahçesinde kutsanan toprak ve varlığına saygı duyulan çiçekler, diğer tarafta acımasız bir muameleye maruz kalır. İş makineleri; ruhları olan evleri birer birer yutup yerlerine ruhtan yoksun, soğuk binaları kusar bu süreçte. İş makineleri, âdeta “ruh emicileri”dir evlerin. Yükselen binalar, fiziksel mecburi yakınlıklar ile beraberinde ruhsal uzaklıkları getirmiştir. İnsanlar, bakıp göremeyen varlıklara evrilmiştir. Bütün bunlar olurken “hırs” ve “tamah”; ruh emiciler olarak azimle çalışmaya, insanları ise gri perdeler ardına saklanmaya iter. Yazık ki Münevver Hanım’ın çocukları da düzene uymuştur. Münevver Hanım’ın ruhunun bedeninden çekilişi ile âdeta evin de ruhu ayaklanmıştır; sessiz sedasız dar-ı bekaya göçün-

ce kimsesiz kalmıştır. Çiçekler solmuş, görkemli ışığı sönmüştür bahçenin. Işığın kaynağı Münevver Hanım’dır çünkü... Ruh emicilerin gelmesiyle ev; son nefesini verir ve ait olduğu yere, toprağın derinliklerine gömülür. Hırs ve tamaha yenik düşen çocukları, bir başka hırs düşkününün elinde kandırılmışlardır. İnsan; en iyi olmak yerine, en çok kazanan ve en yüksek binayı diken olmanın peşine düşmüştür. Değerler de evler gibi farklılaşmış, grileşmiş ve ruhtan uzak hâle gelmiştir. “Fazlaydı,” der anlattıcı, “görkemli ve çekiciydi fakat boştu; bomboş...”

Sahiplerinin ruhları ile ayakta kalır bir anlamda evler. Sahibin dünyadan ayrılışı, evin de göçüşü anlamına gelir. Göçüşüdür fakat hâlâ sahibinin ruhundan parçaları taşıyandır dokunduğu her nesnede. Oysa hırsın gözlere indirdiği perde aralansa insan kaybettiği yakınının anısını yaşatmayı, özledikçe ruhu ile buluşma yolunu keşfedecektir fakat hırs ve tamah var oldukça gözler kör kalmaya mahkûm olacaktır.

İkinci hikâye, “Pofuduk Tüylü Siyah Bot” adını taşır. Ramazan Bayramı’na günler kala başlayan hikâye; hoyratça esen rüzgârı, tepelerdeki karların soğuklarını tene temas ettirirken Küçük Ece’nin bayrama özgü çocuksu heyecanına bizi de şahit eder. Küçük Ece için bu bayram, yeni ayakkabılar demektir; yağmurda ayaklarını ıslatmayan, da-ima sıcacık tutan... Ece; yeni ayakkabılarının alınması ihtimaline, bir ‘belki’ye, bir hayale sıkı sıkıya sarılmıştır. Minik yüreği, ümit ile dolmuş; ümit, hayallerinin kaynağı olmuştur. Ablası ile Ece’nin sevinçleri, bir çift ayakkabı ile bir kabana bağlanmıştır bu bayram. Babanın sevinci ise çocuklarınıninkine... Hayal edilen, gerçeğe dönmüş; giyeceği ana kadar başucunda duran botlarına kavuşmuştur. Bir bayram ziyaretinde mutluluk dağlarında gezinirken, bulut-

ların üzerinde dolaşırken aniden o dağdan aşağı yuvarlanır Ece. Ayakkabısının teki yok olmuştur sanki. Nerededir? Geri gelmeyecek ve o eski, su geçiren botlarını giymek zorunda mı kalacaktır? Karamsarlık, şiddetli bir yıldırım gibi düşmüştür mutluluğunun üzerine. Çocuk kalbi, korku ve hüznün ateşiyle tutuşurken tek amacı oyun olan sevimli köpek Boncuk, botunu geri getirir. Buz gibi sular serpiliverir tutuşan yüreğine. Çocuğun kalbinin yerinde, minik bir kuş vardır bundan böyle. Bir parça ümidi alıp, büyütüp, mutluluğa doğru kanat çırparken aniden düşen yeis kıvılcımı derin keder kafesine kapatıp kanatlarını tutuşturmaya, uçmasına engel olmaya yetiyor çünkü. Yalnız çocuklar mı böyle? Her insan bir çocuk, her yürek bir çocuk kalbi değil mi? İnsan ki o sonsuz bilinmezlik uçurumu, ümidin serinliği ile yeisin ateşi arasındaki incecik çizgiden bakar durur hayata.

Üçüncü hikâye, “Meşin Yuvarlak” adını taşır. Hayat daima beklenmediklere gebedir ve aslolan görünenin ardında gizlidir. Ayşe teyze; yürüyüşü, konuşması, sadece bakışları bile insanlar üzerinde serin, ürpertici rüzgârlar estirmeye yeten bir kadındır. Hastalığın pençesine düşen eşinin başında tükettiği, aslında kendi ömrüdür. Günler, onun varlığından parçaları alıp götürmüştü; geriye âdeta bir kaya parçası bırakmıştır. İçine hapsettiği derin kederi ve zorluklar karşısında daima dayanıklı kalma çabası içinde kaskatı kesilmiştir. Eşinin ölümü ardından çektiği acıların daha fazlasının olamayacağını düşünen Ayşe teyze, yanıldığını oğlunun ölümü üzerine anlar. “Acının dahası varmış; kor olan yürek yeniden yanarmış.” Oğlu Ömer; bir meşin yuvarlağın çağrısına kapılmıştır, onu çağırır. İcabeti mecburi bir davettir ve geri dönüş yolu kapanmıştır. Ayşe teyze; mahalle çocuklarının evinin önünde oynamalarına izin

vermeyen, aksi, huysuz, geçimsiz bir kadın olarak görünmeyi göze almıştır. Bir gün hasta yatağında olmasını fırsat bilen çocuklar, ellerinde bir meşin yuvarlak; ardından acı bir fren sesi... Tam da Ayşe teyzenin Ömer’ine sebep olana benzer. Yüreğin bir fren sesi ile daha parçalanışı; bir annenin daha yüreğinin kor oluşudur bu. Kalbini taşlaştırmayı, taş gibi görünmeyi göze alsa da engel olamamıştır Ayşe teyze kaderin işleyişine.

Gözler görünene açıktır sadece, bakış sınırlıdır ve kolay olandır bu. Oysa bir taş; öylesine sağlam olana kadar kaç kere parçalanmış, kaç yağmurda aşınmış, kaç fırtınaya göğüs germiştir? O görkemli kayanın içi aslında un ufaktır. Hayat, görünenin ardına saklar aslolanları; saklar ve gözler ile arasına sağlam bir duvar örer gizlercesine. Ayşe teyzeler, duvarın ardından müdahale etmeye çalışır kadere ama nafile...

Dördüncü hikâye, “Sessiz Çığlık”tır... Yaşamın güzelleşmesi her insanın bakışına sevgi tohumları serpiştirmesi ile mümkün kılınabilir. Her bakış, yeni bir yaşam alanıdır ve her yeni yaşam alanı, içerisinde sevgiyi barındırmalıdır. Hikâye kahramanı, mecburiyet hâli ile ihmal ettiği bahçesinin tarumar olmuş perişan görüntüsü karşısında hayrete, beraberinde vicdan azabı ve acı bir üzüntüye düşer. İnsanlar, o güzel bahçenin can çekişerek kuruyup solmasına seyirci kalmışlardır. İnsanın çiçeklerini böylesine güzelleştiren; sudan, gübreden önce sevgidir oysa. Sevginin varlığında, bolluğunda nasıl büyüyüp serpildilerse sevgisizliğin kuraklığında aynı hızla sararıp solmuşlardır bahçedeki çiçekler. Sözler, her şeyi mümkün kılar fakat davranışa yansımayan sözlerin hiçbir hükmü yoktur. Bahçe kurumuş, çiçekler ölmüştür; üzerine yüzlerce söz söylenebilir; ah keşkeler sıralanabilir. Ancak bahçe kurumuş,

sevgisizliğe mahkûm bırakılmıştır işte. Sevgisizliğe mahkûm olan yalnızca bu bahçe değildir üstelik, seyirci kalan tüm insanlardır da. Kuruyan bahçe, görebilenler için yaşama sevgisiz bakan tüm insanların iç dünyasını yansıtmaz da ne yapar?

Beşinci hikâye, “Kesişen Yollar”... Gazetede rastladığı haber ile kırk beş yıl öncesine döner Hayriye Hanım. Beşinci çocuğuna hamile olduğu zamanlarda, bir süre hapsediği arafı anımsar. Işıksız çıkmaz sokaklarda sorular, sorgular, yargılamalar, engeller çıkar ha bire önüne. Dışarıdaki kalabalığın sesinden, kendi düşüncelerini duyamaz olmuştur. Yaşam koşulları ve toplum kuralları, anne karnına düşmüş bir bebeğin hayatı üzerinde bir can söz konusu değilmişçesine ahkâm keser durur. Bebeği ve kendisi arasındaki bir karara ne de çok müdahale eden vardır öyle... Bunu fark etmek, onun için dönüm noktası sayılır. Destekçilerini duyar sadece; kim bilir, yaşlandığında belki de bu çocuğu ona bakacaktır. Algıları dışarıdaki insanlara açıkken karnındaki bebeğinden zihninde defalarca vazgeçmiş, düşüncelerinde onu defalarca öldürmüştür fakat şimdi onu kaybetme ihtimali yüreğine derin sızılar düşürmektedir. Kalp orada öylece dururken sadece akla sığınmak ne denli doğrudur? Kızı dünyaya gelir, büyür; mutlu bir evlilik yapıp tam da denildiği gibi yaşlılıklarında ailesine bakan birine dönüşür. Zaman, tüm acımasız eleştiri sahiplerinin tam da eleştirilerinin kucağına düştüklerini göstermiştir işte. İyi ki kızımdan vazgeçmemiştir. Bir anlık gaflet ile gelen vazgeçiş kararı, belki de tüm yaşlılığını yalnızlığa mahkûm kılacak; şimdi, bulunduğu yerden baktığı, yaşadığı güzelliklerin hiçbiri olmayacaktır.

Altıncı hikâye, “Yüzleşme” adıyla sunulmuştur. Hastalık ve yalnızlık çıkmazlarına düşen Ragıp Bey’in yılları

malikânelerde geçmiş fakat şimdi ruhu şu küçücük, tek göz odaya sıkıştırılmış; özgürlüğü kapı önünde duran tekerlekli sandalyeye bağlanmıştır. Bedeni gibi ruhu da hâlsiz, bitap düşmüştür. Bağlı olduğu yatak ona derin düşünceleri, derin düşünceler ise beraberinde karamsarlığı getirir. O gün yağmur Ragıp Bey’in yüreğine, zihnine yağar ve odasına dolan toprak kokusu ile aydınlanır. Öyle bir rahatlamadır işte hissettiği. Yedi ay öncesine kadar başarının, zenginliğin doruklarında yaşadığı hayat diğer yüzünü göstermiştir artık. Serttir bu yüz, acımasızdır. Doğum gününü yalnız geçirir; eşi, çocukları nerelerdedir? Sağlığında susmayan telefonu, şimdi neden sessizdir? Yaşamının son günlerinin bakımevindeki odasında, son saatlerini ise çınar ağacının altında geçirirken tüm bildiklerini nasıl da unutmmuş insan?.. Sağlığıyla birlikte sevenlerinin de elinden kayıp gitmesi kadar insana acı veren ne vardır şu dünyada? Sahi sevenlerinin, ailesinin dahi varlığı, böylesine bir pamuk ipliğine mi bağlıdır? İnsanın insana en çok ihtiyacı olduğu zamanlarda verecek bir şeyi kalmadıysa sığınacağı tek yer bir çınar ağacının gölgesi midir? Hayat denilen süreç bir masal; zevk ve sefa kandırmacadan mı ibarettir? Yaşam, sert yüzünü insana en güçsüz kaldığı zamanda mı gösterirmiş? Heyhat, galiba öyle, dediriyor bu hikâye insana.

Yedinci hikâye, “Ayrı Çatı Altında”; anesi ile babası ayrılan İhsan’a dairdir... Yaşadıkları köyde hiç duyulmamış olan, İhsan’ın başına gelmiş; anne babası ayrılmıştır. Çocuk akli anlayamaz, dahası kabullenemez bu durumu. Babası, başka bir çatının altında uzaktadır; İhsan’dan uzakta... Bu ayrılık, çocuk ruhunu paramparça etmiştir. Yüreğinin bir parçası babasında, diğer parçası ise annesinde kalmıştır. Ne tarafa gitse eksik kalanını aramaktadır. Bu ayrı-

lığı henüz kabullenememişken bir de ablası evlenip başka bir çatının altına gitmiştir. Ruhunun çektiği ızdırıp, çocuk bedenine ağır gelmiş; daha fazla taşıyamamıştır İhsan. Tüm sıkıntısı, ağır hastalık ile ortaya çıkmıştır. Ne acı ki bir çıkış yolu da yoktur. Ayrılıklarla ağırlaşan ruhu yük olmuştur bedenine. Ayrılık; yine gelmiş İhsan'ı bulmuştur fakat bu kez zorunlu kabullenmiştir ayrılığı. Sağlığında anne babasının ayrılığını da kabullenmeyi başarabilse ruhu hafifler, bedeni bu denli yorgun düşmezdi belki... Sağlığında başaramadığı bu kabulleniş, ölüm anında zorunlu getirilmiştir ve İhsan ancak ölürken huzura kavuşmuştur.

Yaşam, türlü zorlukları sunabilir insana. Bu zorluklar üzebilir, parçalayabilir, yıkılmış hissettirebilir. Ancak yapılabilecekler kısıtlandığında insanın elinde tek kalan kabullenıştır. Huzur, mutluluk gibi duygular her insanın içerisinde saklıdır. Ulaşmak kimi zaman zor olsa da oradadır, bekliyordur daima.

Sekizinci hikâye, "Cennet Vatan: Çanak-kale!"... "Aziz şehitlerimiz; Salih, Sadık, Ömer Faruk, Mehmet Emin ve Hacı Mehmet Efendilerin anısına..." yazılmıştır. İşgal tehdidi altında yangın yerine dönen bir vatan... Düşmanın çokluğu, menfaatlerin büyüklüğü altında sıkışıp kalan... Nankörlük ve ihanetin kol gezdiği zamanlar... Tutundukları tek umut, yüreklerinde yanan vatan ve millet aşkı; bitmek tükenmek bilmeyen inançlarıdır bu insanların. Gözleri kara, cesaretleri bedenlerini aşan, elleri silah tutabilen tüm vatan evlatları cepheye koşmuştur. Hafız Efendi de yüreğindeki ateşi dizginleyemez, ansızın cepheye bulur kendini. Geride kalanların gözyaşları, gurur ve güç kaynağı olup bedenlerini besler. Muzaffer olunur, vatan toprakları düşman eline geçmeden kurtulur. Zafer, zor olmuştur fakat kazanılmıştır. Hafız Efendi'nin torunu

Hafız Ahmet, yıllar sonra gelmiştir o topraklara. Her bir zerresi kahramanlık kokan bu topraklara basarken adımlarını inceltir. Her adımda yeniden yeniden yaşar geride kalmış anıları. Ruhu, ecdadının ruhları ile dolup taşar. Öyle hadiseler vardır ki anlamak tek başına yetmez, hissetmek de gerekir; Çanak-kale bu hâlin en güzel örneğidir. Sözlerin kifayetsiz kaldığı noktada gidilmeli, o topraklara ayak basılmalı, ecdat ile hemhâl olup ruhlarının ruha dokunmasına müsaade edilmelidir. Yaşamalı ve daima yaşatılmalıdır.

Orda Bir Ev Var Uzakta; bir ilk hikâye olmasına rağmen kurgu, dil ve üslup öğeleri bakımından ciddi bir işlenmişlik vurgusu taşıyor. Yazar; kendini zorlamadan, kelimeleri incitmeden, yapaylığa düşmeden, oldukça rahat bir dille anlatıyor olayları. Anlatımdaki sadelik samimiyet olarak okuyucuyu da yokluyor, onu da anlatının içine çekiyor. Sıkça başvurduğu geriye dönüşlerle de modern dünyanın bazen paradisi bazen de motifi olarak geride kalmış olana, klasik dünyaya bir özlem duygusu yaratıyor. Aktüel zamanda anlatılanlarda ve sıkça geriye dönüşlerde uzun, derin, ayrıntılı betimlemelerle zenginleşiyor hikâyeler; bu zenginlik, aynı zamanda betonların arasına sıkışan modern okuyucu için bir nefes alma imkânı da sağlıyor. Anlatımın atasözleri ve deyimlerle zenginleştirilmesi, metinlerin derin yapısını besleyen ve metni sahileştiren öğeler arasındaki yerini alıyor. Bütün bunlara ek olarak yer yer *Kur'an-ı Kerim*'den ve Hz. Muhammed'in, Mevlana'nın sözlerinden alıntılar yapılmış olmasının da metnin derin yapısını kuvvetlendirdiğini, tematik kurguya güç kattığını ifade etmekte fayda var.